

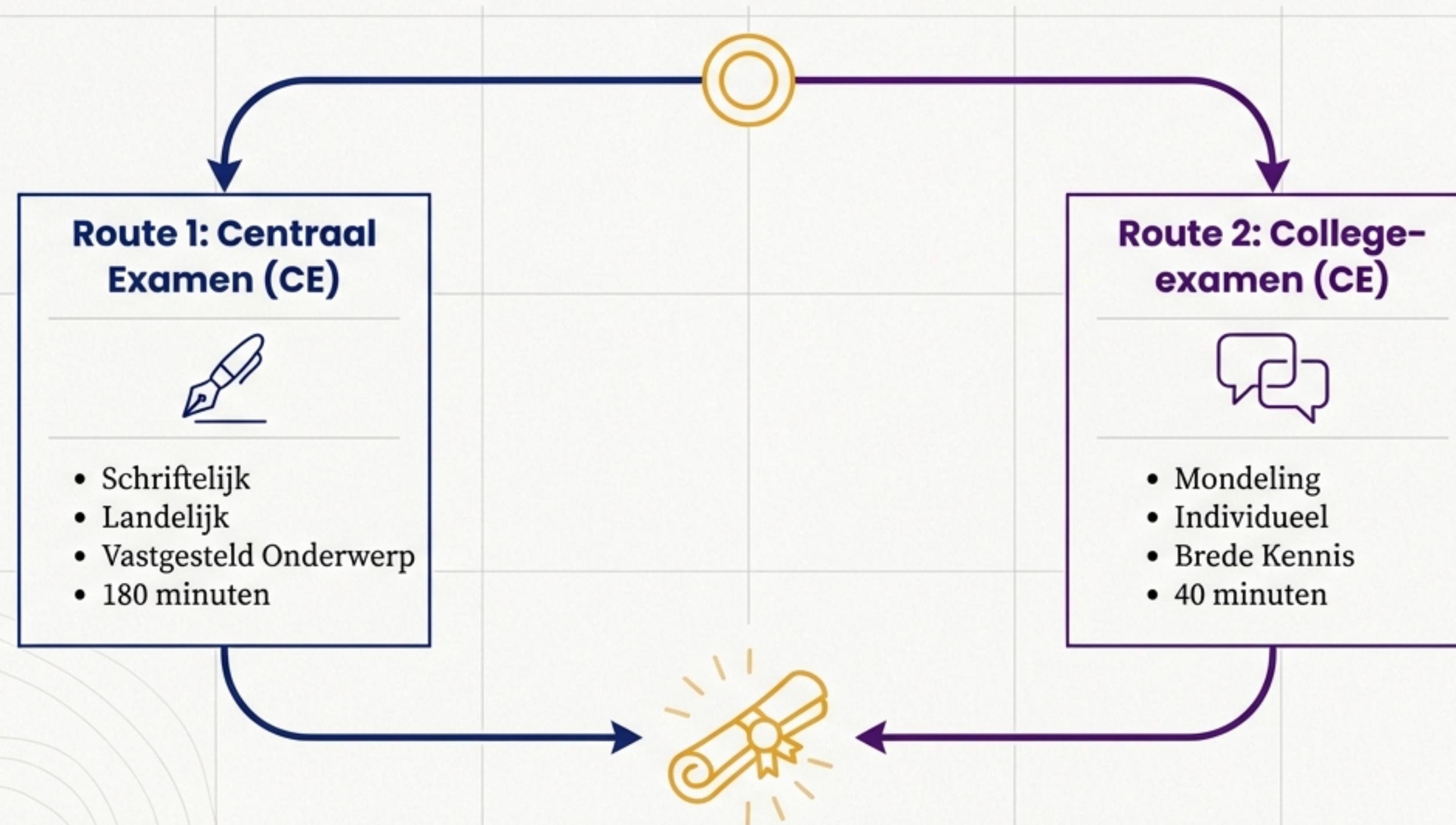
Jouw Expeditie: De Routekaart voor het Staatsexamen Filosofie HAVO 2026

**Van overweldiging naar overzicht. Deze gids vertaalt de
officiële documenten naar een helder actieplan.**

Je staat aan het begin van een belangrijke onderneming: het staatsexamen Filosofie. Twee omvangrijke documenten, één einddoel. Zie dit niet als een obstakel, maar als een expeditie. Deze presentatie is jouw kaart en kompas. We stippelen samen de meest strategische route uit naar succes.

Je Missie: Twee Routes, Eén Diploma

Het staatsexamen Filosofie bestaat uit twee cruciale onderdelen. Elke route test verschillende kennis en vaardigheden, maar samen bepalen ze je eindresultaat.

De Filosofische Domeinen: De Kaart van Jouw Kennis

Het hele examenprogramma is opgebouwd uit vier kerndomeinen. Je kennis hiervan vormt de basis voor beide examenroutes. De focus verschilt echter per examen.

Domein	Getoetst in Centraal Examen?	Getoetst in Mondeling College-examen?
A. Vaardigheden	✓	✓
B. Wijsgerige Antropologie	✓	✓
C. Ethisiek	✓	✓
D. Sociale Filosofie	✓*	✓

Let op: Voor het Centraal Examen ligt de focus op een specifiek thema, maar de basiskennis (centrale begrippen) van alle domeinen wordt ook getoetst. Het Mondeling examen kan over alle domeinen gaan, *behalve* het specifieke CE-thema.

Focus op Route 1: Het Centraal Schriftelijk Examen

Dit is de eerste etappe: een schriftelijk examen van 180 minuten dat focust op één diepgaand, landelijk vastgesteld onderwerp. Je filosofische vaardigheden en basiskennis van alle domeinen worden hier ook getest.

Het Thema

Mens, dier en natuur (dierethiek en milieufilosofie). Gerelateerd aan Domein B (Wijsgerige Antropologie) en C (Ethiek).

De Bronnen

De volledige examenstof is uitgewerkt in:

- 1. De Syllabus:** Te vinden op Examenblad.nl. Dit is de officiële gids.
- 2. Het Boek:** ‘Dier, natuur en mens (milieufilosofie en dierethiek)’ door Dyane Til & Marloes Boere (Uitgeverij Boom, ISBN 9789024470686).

De Toetsing

Vragen over het thema, de centrale begrippen/begrippenparen van alle domeinen (A t/m D) en filosofische vaardigheden (Domein A).

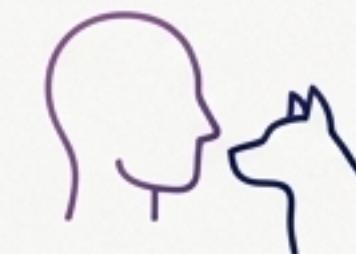
Het Kerngebied: 5 Kwesties om te Doorgronden

Het thema ‘Mens, dier en natuur’ is opgedeeld in vijf centrale filosofische kwesties. Jouw taak is om de verschillende posities en argumenten binnen elke kwestie te begrijpen, vergelijken en evalueren.

1. Kwestie 1: Verschilt de mens van andere dieren?

Focus: Menselijk exceptionalisme, de posities van Aristoteles, Descartes, Plessner, Darwin & Gruen.

2. Kwestie 2: Hoe om te gaan met dieren?

Focus: Morele status, speciësisme. Posities van Singer (utilisme), Regan (plichtethiek), Donovan & Adams (zorgethiek), Nussbaum (deugdethiek).

3. Kwestie 3: Wat is de waarde van de natuur?

Focus: Antropocentrisme vs. biocentrisme (Taylor) en ecocentrisme (Leopold). De postnaturalistische visie van Vogel.

Het Kerngebied: 5 Kwesties om te Doorgronden (Deel 2)

De expeditie door het thema gaat verder met twee kwesties die zich richten op maatschappelijke en technologische vraagstukken.

4. Kwestie 4: Hoe kunnen we de samenleving inrichten voor een rechtvaardige verdeling van natuurlijke hulpbronnen?

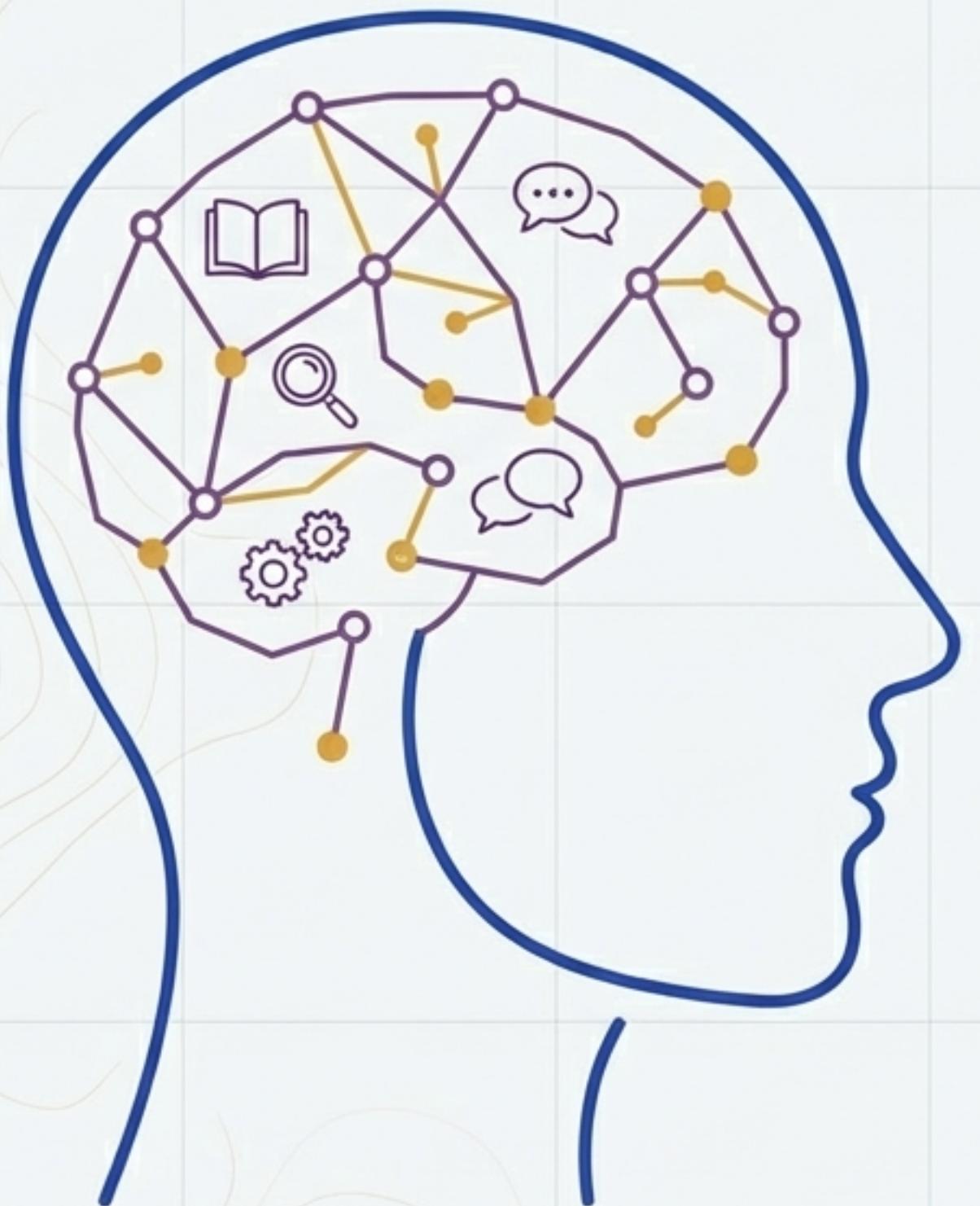
Focus: Collectieve actieproblemen ('tragedie van de meent').
Visies: ecolibertarisme, liberaal-egalitarisme (Pogge), eco-autoritarisme (Ophuls), communalisme (Bookchin).

5. Kwestie 5: Kunnen we milieu- en klimaatproblemen oplossen met technologie of is er een andere verhouding tot de natuur nodig?

Focus: Ecomodernisme ('technological fix') versus alternatieven: lokalisme (Berry), anti-imperialisme (Shiva), ecofeminisme (Plumwood).

Focus op Route 2: Het Mondeling College-examen

De tweede route is een mondeling examen van 40 minuten. Hier wordt je brede filosofische kennis, inzicht en argumentatievaardigheid getoetst in een direct gesprek. Het doel is om na te gaan of je een beargumenteerd filosofisch standpunt kunt innemen.

Kernpunten:

- **Inhoud:** Alle (sub)domeinen uit het examenprogramma kunnen aan bod komen, behalve de specifieke examenstof van 'Mens, dier en natuur'.
- **Vaardigheden:** Je wordt beoordeeld op kennis, inzicht, toepassing, kritische evaluatie en argumentatieve vaardigheden.
- **Voorbereiding:** Zorg dat je de belangrijkste filosofische theorieën, begrippen, begrippenparen en de bijbehorende filosofen kent.

De Mondelinge Proef: Structuur en Strategie

Het examen volgt een vaste structuur. Als je de stappen kent, kun je je optimaal voorbereiden.

De Voorbereiding (20 min)

Locatie: Voorbereidingslokaal.

Taak: Je bestudeert een casus (artikel/afbeelding) met vragen.

Hulpmiddel: Je mag aantekeningen maken en deze meenemen naar het gesprek.

Deel 1: De Casus (10-20 min)

Het examen start met vragen over de casus en de relevante examenstof.

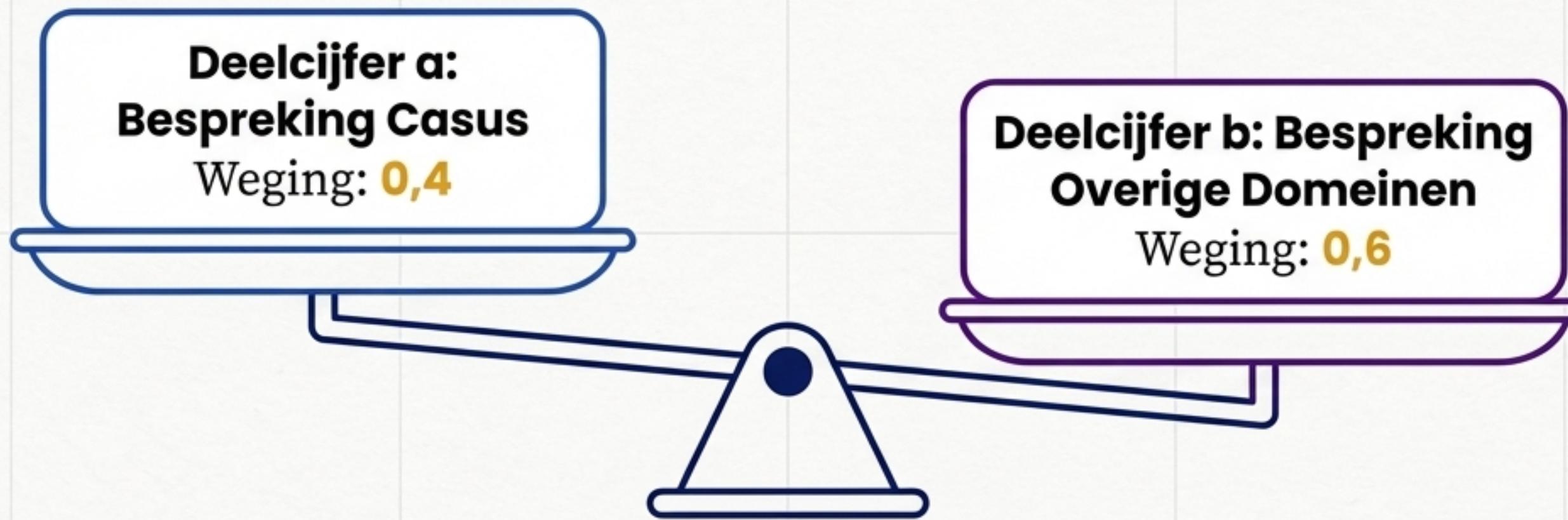
Deel 2: De Overige Domeinen (20-30 min)

Vervolgens worden vragen gesteld over de domeinen die nog niet aan de orde zijn geweest.

Totale duur van het gesprek: 40 minuten.

Hoe Je Score voor het Mondeling Wordt Bepaald

Je prestatie tijdens het mondelinge examen wordt omgezet in één cijfer. De twee onderdelen van het gesprek tellen echter niet even zwaar mee.

De Formule:
Cijfer College-examen = $(0,4 \times \text{deelcijfer a} + 0,6 \times \text{deelcijfer b})$
(afgerond op 1 decimaal)

De Top Bereiken: De Berekening van je Eindcijfer

Je cijfers voor het Centraal Examen en het College-examen zijn de laatste etappes.
Samen vormen ze je eindcijfer voor het staatsexamen Filosofie.

2

Jouw Eindcijfer

(afgerond op een heel getal)

Voorbeeld:

- Cijfer Centraal Examen: 6,8
- Cijfer College-examen: 7,3
- Berekening:
$$(6,8 + 7,3) / 2 = 7,05$$

Eindcijfer: 7

Examenstof in Detail: Domein A & B

Dit is een compact overzicht van de centrale begrippen en vaardigheden die je moet beheersen voor de examens. Gebruik dit als checklist.

Domein A: Vaardigheden

- **Argumentatieve vaardigheden:** betoog analyseren, beoordelen, opzetten.
- **Onderzoeksvaardigheden:** vooronderstellingen onderzoeken, filosofische posities innemen.
- **Kernvaardigheden:** begripsanalyse maken, standpunt beargumenteerd innemen, kritisch evalueren.

Domein B: Wijsgerige Antropologie

- **Centrale begrippen:** bewustzijn, rede (Kant), emotie, identiteit, subject, intersubjectiviteit, lichamelijkheid, gender, transcendentie.

- **Begrippenparen:** geest/lichaam, gevoel/verstand, mens/dier, mens/machine, monisme/dualisme, monisme/dualisme, vrijheid/determinisme, cultuur/natuur.

Examenstof in Detail: Domein C & D

Het overzicht van de kernconcepten gaat hier verder voor Ethisiek en Sociale Filosofie.

Domein C: Ethisiek

- **Theorieën:** Deugdethiek, gevlogenethiek (utilitarisme), plichtethiek (deontologie).
- **Centrale begrippen:** het goede, geluk, deugd (Aristoteles), rechtvaardigheid, nut (utilisme), autonomie, plicht (Kant), moraal.
- **Begrippenparen:** egoïsme/altruïsme, goed/kwaad, waarden/normen, intrinsieke/instrumentele waarden, universalisme/relativisme.

Domein D: Sociale Filosofie

- **Centrale begrippen:** staat, legitimiteit, natuurtoestand, maatschappelijk verdrag, schaarste, vervreemding, ideologie, rechtvaardigheid, macht, utopie.
- **Begrippenparen:** macht/recht, recht/plicht, negatieve/positieve rechten, negatieve/positieve vrijheid, brede/smallle moraal.

Jouw Uitrusting: Essentiële Bronnen

Een goede voorbereiding is het halve werk. Dit zijn de officiële en aanbevolen bronnen om je expeditie te starten.

De Officiële Syllabus (CE)

Wat: De gedetailleerde beschrijving van de CE-examenstof ‘Mens, dier en natuur’.

Waar: Examenblad.nl

De Vakinformatie (CE & CE)

Wat: Het document dat de structuur van beide examens beschrijft (de basis voor deze gids).

Waar: DUO website (onder Vakinformatie Staatsexamens).

Het Verplichte Boek (CE)

Wat: ‘Dier, natuur en mens’ - Dyane Til & Marloes Boere.

Waar: Boekhandel (ISBN 9789024470686).

Oefenmateriaal

Wat: Oude examens en oefenmateriaal voor college-examens.

Waar: Examenblad.nl (CE) en de DUO-site (CE).

“Jouw Expeditie, Jouw Strategie”

De route is in kaart gebracht. De complexiteit is ontrafeld. Je hebt nu het overzicht en de strategische kennis om je voorbereiding doelgericht aan te pakken. De expeditie is een uitdaging, maar met deze gids ben je geen verdwaalde reiziger, maar een goed voorbereide ontdekkingsreiziger.

- 1 Begrijp de Twee Routes:**
Ken het verschil in focus tussen het Centraal Examen en het College-examen.

- 2 Verdiep je in de 5 Kwesties:**
Dit is het hart van je schriftelijke examen.

- 3 Beheers de Domeinen:**
Je brede kennis is de sleutel tot het mondeling.

- 4 Ken de Cijferberekening:**
Weet hoe je inspanningen worden omgezet in een resultaat.